

ГОДИНА III.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 28.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУ НА ПО ТАБАКА. — СТОЈИ ЗА НОВИ САД 40, А НА СТРАНУ 60 НОВ. МЕСЕЧНО. — ЗА ОГЛАСЕ
НАПЛАЂУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 НОВ. И 30 ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ.

ДОПУНЕ И ИСПРАВКЕ ЗА „ГРАЂУ ЗА ИСТОРИЈУ СРП. ПОЗОРИШТА“ од Јована Ћорђевића.

(Наставак.)

Реч „будала“ код њих не значи то, што код осталог света. У њиовом је речнику будала то исто, што је код нас поштен, али безазлен човек. Овај ће свакад имати покрај многих добрих и јаких страна и једну слабу, на коју кад се вешто јуриши, учиниће нешто, што није у реду, и што ће после и сам увидети, да је било будаласто.

Ове поштене и безазлене људе батају они у своје мреже, да их или опљачкају, или — што је још горе — да од њих направе несвесна оруђа за своје прљаве намере.

Покретац и једних и других, и „плебса“ и „аристократије“, у првој је линији интерес, у другој лична сујета, и сва је разлика између њих у томе, што је „плебс“ задовољан са мањом порцијом и од једнога и од другога, и што обоје тражи грубијим средствима и по нижим слојевима друштва; а „аристократији“ треба и више новаца и више тамјана, и обоје гледа да постигне на финији начин и у вишим регијама друштва. Разлика је од прилике она иста, која постоји између напуљских лазарона или калабреских бандита и између препредених „авантирјера, који под лажним великашким именима путују по Европи и задају главобоље банкерима, посланицима, полицајима, и криминалним судијама!

Као прави паразити намирују и једни и други своје потребе на туђ рачун. Њиовом интересу мора да служи туђа кеса, а њивој сујети туђа част.

И једни и други јурише на туђу кесу, једино с том разликом, што аристократ у њудубље заграби, а плебејац мање; и што се овај

последњи за нужду задовољи кадкад и са „набавкама у природи“, па где се не нада новцу, ту му је добар и туђ подрум, и туђа кујна. — Лак начин, којим до плачке дођу, направи их лакомисленима, расипачима. А на што и да штеде туђ новац, кад ће се увек наћи по која овчица за стрижење! — Тако постану бекрије, карташи, и на то им оде цела плата и сва готовина. — Сад се удари у дуг, који нити могу да исплате, нити га икад озбиљно и мисле платити. То иде све даље, док се сав кредит не изгуби, док се недотера „до ижице.“

При свему овоме највише пати позоришна управа; јер она нема ни тренутка мира сад од разне врсте кредитора, који своје новце траже, сад пак од самих таквих глумаца, које сваки час треба мањим већим позајмицама „из блата извлачити.“

Спекулант плебејац троши мање; прави мање дугове; кредитори су му из нижих слојева друштва; понизан је према свакоме, од ког новаца тражи, и ову понизност тера и до саме подлости, до просјачења. — Спекулант аристократа троши много; прави велике дугове; кредиторе има и у нижим и у вишим слојевима друштва. Према овим последњима је учтив и јако обазрив, кад тражи новаца; према онима првима је и онда господин, и док им се задужује, изгледа као да он њима чини неку љубав и милост, а не они њему; а најарогантнији је према позоришној управи, ако је она тако несрећна, да у тај пар од његове добре воље зависи, јер према њој се понаша као „арачлија.“

Тако се владају, док се иде уз брдо, док не добију новаца. Низ брдо је већ много лакше.

Они су свој посао свршили; јер како ће се дуг исплатити, о том нека кредитор бригу води. Леним се врло ретко може доћи до наплате; нема ништа без свађе, без парнице, без силе. Али ни то не помаже увек; јер су на свађу свагда готови, и ће се увек више боји учтив кредитор, него што је се боји безобразни дужник; парницу осујете тиме, што докажу, да ништа немају; силу преваре тиме, што „благовременно“ умакну. Од свију кредитора у најгорем је положају позоришна управа: јер у место да их је својим добротворством обвезала, она им се баш тиме предала на милост и немилост, а они тек сад могу да чине и чине с њоме шта хоће.

У опште ових речи, „захвалност, благодарност, признателност“ нема у њиовом речнику. Јеси ли му десет пута помогао, а само једанаести пут не велим одмогао, него му просто помоћ одрекао; он већ виче на тебе, већ си му постао непријатељ, гониш га, и он има права, да те мрзи.

Узрок овој појави лежи не само у њиовом материјалистичном егоизму, о ком смо до сад говорили, него још више у њиовој личној сујети, на коју сад прелазимо.

Што је код глумца идеалисте чист вештачки понос и невино славољубље, то се код глумца комедијаша изметне у шкодљив сурогат, у карикатуру тог поноса и славољубља, у личну сујету. — Идеалиста је поносит у толико, што осећа да и он нешто вреди, па неће да пузи ни пред ким: комедијаш је арогантан, горделив, што себе прецењује, па би хтео да други пузе пред њим. — Идеалиста је слободан и отворен, јер му понос не допушта, да лаже ни за своју корист: комедијаш је продрзљив и безобразан, јер му ласка сујети, да лаковерном свету протури лаж место истине и без своје користи. — Идеалиста тежи за славом; али за правом славом, и њу гледа да постигне озбиљним трудом, жртвама и без туђе штете: комедијашу је такође стало до славе, или боље рећи до хвале, али он гледа да дође до ње без по муке, на пречац, ма и са туђом штетом, ма и на рачун туђе части.

Комедијашки „плебс“ мање пати од ове жеђи за хвалом, и лакше га је задовољити. Мало кокетовања са трећом галеријом, која ће да му по кад кад плеска и да га изазове, по који пут спомен у

новинама, да је „добро“ представљао, па — мирна Бачка. Он то већ сам удеси, јер њему не стоје на расположењу „услужни духови“, да све место њега посвршују. Као прави плебејаци духом и спољашњим положајем мрзи он већ по самом нагону на сваког идеалисту у својој дружини; и док је овај почетник, дотле му напада на таленат, а кад се овај у пркос томе погне на прилични ступањ позоришне вештине, онда му напада на част, и растурује о њему накосне и опадачке анегдоте по свим меанам и улицама. У овом срамном послу ради обично по упућству и по жељи комедијаша „аристократа“, којих се држи као пијан плота, јер се клања надмоћној снази сроднога себи духа, по што је мањи лупеж свагда највернији и најоданији роб већем лупежу.

Комедијаш „аристократа“, као што се новцем не да заситити, тако га се не можеш ни тамјаном хвале накадити. Оба данка прима он и од сиротиње, и од господе. Он жели, да буде предмет разговора и дивљења и у колибама, и у салонима. Али он не војује сам лично за своју бесмртност, јер има доста помоћника од сваке врсте. Та на руци му је његова верна гарда, комедијашки плебс; на руци су му његови толики пријатељи, поштоватељи, итд.; на руци су му и дописници и рецензенти новинарски, који му не престају славу и хвалу трубити и добовати, докле га год не задовоље. Али то задовољство траје само докле се овакав идол сам самцаз вози на триумфалним колима. Стече ли такмаца, па још идеалисту, тај мора доле с кола, тај не сме дићи главе! На њега се дигне читава хајка. Сви пријатељи и поштоватељи оне „монополске“ величине постану му, ни криву, ни дужну, крвни душмани. По меанам, приватним друштвима, новинама лете на њ стреле сарказма, опадања; ни таленат, ни добро име његово не остане поштеђено. Често се појављују и анонимна писма, упућена на управу или на јадника самог, где му се у име публице прети, да ће бити извиждан, јавно осрамоћен. А кад управа учини што је дужна, и неправедно гоњеном не да, да пропадне, онда се партија „монополаца“ и на њу устреми, пребацује јој пристрасност, поводљивост, плетке и интриге, једном рецју, на управу баца све оно, што сама чини. Тад искрсне сваки час у новинама по која „реклама“, како

се „из поузданог извора дознаје, да је врсни члан Н. Н. у намери, да се ангажује код неког другог позоришта, куда га на врло пробитачне услове позивају, које ће он по свој прилици и примити, да се уклони из овог легла плетака, где га гоне, и т. д. и т. д.“

Ето такве се трагикомедије збивају код позоришта, где завлада материјализам, комедијашлук. Место да се ради и говори о користима установе саме, истагну се на видик личне користи појединих, и у овој гунгули најошле се изгубе сасвим из вида општи интереси, због којих је ту и само позориште. Трагично је у овој комедији то, да се у хору ових монополиста увек нађе и поштених и за позориште озбиљно заузетих људи, чија је сва кривица у том, што су се као безазлени дали завести, на место да бране позориш-

не интересе, у самој ствари војују и неотице за прљаве интересе појединих себичњака, а на штету целине, моралну и материјалну штету позоришта самог.

Ово је тип глумца спекуланта, материјалисте, и нижег и вишег реда.

Да оваки члан није добра грађа за народно позориште, лако је увидети.

Он није на свом месту као човек, јер није поштен.

Није на свом месту ни као патриота, јер не љуби свој народ, и готов га је у свако доба напустити.

А је ли бар на свом месту као вештак? Да видимо.

Ако спада у нижи разред, у „плебс“, ео ipso није ни вештак, него је као што мало пре рекосмо — нула у позоришној рачуници.

(Наставиће се.)

Д Ш С Т И Њ Ш.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Ловудска сиротица.“) Овај пун позоришног ефекта комад немачке многописанице Ш. Бирх-Швајферке приказан је 22. фебруара на нашој позорници. Приказ целог дела беше један од бољих. Ј. Сајевићка изводила је овога вечера улогу Цене Ејре с таквом вољом, с таким заносом, да је милина биле гледати је. Живој и доброј игри њезиној одала је публика своје признање и допадање. Уз њу се одликовао Сајевић, ком је овога пута добро пошло за руком, да у склад доведе многе несугласице у реченом карактеру, као што га је Бирх-Швајферка напратала. Поред њих двоје највише се истакла Ј. Маринковићка, која је вешто изнела све присојке и осојке у карактеру Саре Ридове. Од осталих приказивача ваља нам још с похвалом споменути Л. Маринковићеву (Форџину Клеренсову), Лукића (Сама) и Љ. Зорићеву, која је Цона тог несташног и размаженог момчића живо и добро одиграла.

—р.

* (Ред позоришних представа месеца марта.) У недељу 3. марта: „Љубав их мори.“ (први пут), „Без женице.“ „Ноћ у очи нове године.“ (по други пут.) — У среду 6. марта: „Ја вас љубим“ (први пут), „Ћупка по што по то.“ — У суботу 9. марта: „Живот је сан“ (по други пут.) — У недељу 10. марта: „Присни пријатељи“ (по други пут.) — У среду 13. марта: „Жене у уставном животу.“ (први пут.) — У четвртак 14. марта: „Разбојници.“ — У суботу 16. марта: „Млетачки трговац.“ — У недељу 17. марта: „Виљем Тел“ (по други пут.) — У уторак 19. марта: „Максим Црнојевић.“ — У четвртак

21. марта: „Маријана.“ — У недељу 24. марта: „Сан и јава.“ I. део, (историјска драма дра Милана Јовановића, први пут.) — У понедеоник 25. марта: „Сан и јава.“ II. део, (историјска драма дра Милана Јовановића, први пут.) — У недељу 31. марта: „Гранбанцијаша.“ (шљива игра у 4 чина с предигром и певањем, од Илије Округића Сремца, први пут.)

Замена: „Дон Карлос.“ — „Циганин.“ — „Роб.“ — „Милош Обилић.“ — „Француско-пруски рат.“ — „Љубав није шала.“ — „Тврда вера“ (нов.) — „Ђаволови записници.“

П О З О Р И Ш Т Е.

* (Народно позориште у Загребу.) У народном позоришту у Загребу одређен је за време од 17 до 31. марта о. г. овај ред позоришних представа: У уторак 17. марта: „Циганка.“ (опера). — У среду 18. марта: „Катарина Хауардова.“ — У четвртак 19. марта: „Богата јединица.“ „Прва љубав.“ и „Добар вечер.“ (први пут.) — У петак 20. марта: „Циганка.“ (опера). — У суботу 21. марта: „Кин.“ (први пут, у корист глумца Т. Јовановића). — У недељу 22. марта: „Кин.“ — У понедеоник 23. марта: „Циганка.“ (опера, у корист певача Фасбендера.) — У уторак 24. марта: „Дона Дијана.“ — У среду 25. марта: „Прни лечник.“ — У четвртак 26. марта: „Циганка.“ (опера). — У суботу 28. марта: „Циганка.“ (опера.) — У недељу 29. марта: „Медеа.“ (први пут, у корист глумице М. Перисове). — У уторак 31. марта: „Крисино и Комара.“ (опера, први пут).

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

42. ПРЕСТАВА.

ВАН ПРЕТПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 9. МАРТА 1874.

ПО ДРУГИ ПУТ:

ЖИВОТ ЈЕСАН.

Драма у 5 раздела, написао Калдерон де ла Барга, прерадио К. А. Вест (Шрајфогл), превео А. Сандић.

О С О Б Е:

Василије, краљ од Пољске	Сајевић.
Сигмунт, син му	Ружић.
Астулф, херцег од Москве	Марковић.
Стреља, краљева нећака	Ј. Маринковићка.
Клоталд, великаш, сигмунтов чувар	Лукић.
Розаура	Ј. Сајевићка.
Кларин, розаурин служитељ	Добриновић.
Први) дворанин	Соколовић.
Други)	Божовић.
Четовођа војничке чете	Петровић.

Властела, дворске слуге, војници и пратња. — Збиве се у Пољској на изману XIV. века.

У недељу 10. марта по други пут: „ПРИСНИ ПРИЈАТЕЉИ.“ Шалива игра у 4 чина, написао В. Сарду, с француског, превео М. И. Стојановић.

Отвара се претплата на дванаест представа. Ко је год намеран, да се претплати, а тако исто и наши досадањи поштовани претплатници, који желе своја места задржати, нека се изволе пријавити или у позоришној писарници (стану матичином), или у вече на каси, а коме је наручнице, може то учинити и у трговини браће Поповића, или код скупљача претплате г. Корнела Јовановића, Ђоке М. Поповића и Светозара Крестића.

У овој претплати даваће се и ови нови оригинални комади: „САН И ЈАВА.“ (I. део.) Историјска драма у 3 раздела, од дра Милана Јовановића. — „САН И ЈАВА.“ (II. део.) Историјска драма у 4 раздела, од дра Милана Јовановића. — „ГРАБАНЦИЈАШИ.“ Шалива игра у 4 чина, с предигром и песмама, од Илије Округића Сремца.

Цена је претплати стара.

Ко од наших претплатника жели своја места за ову представу задржати, нека се изволи тога ради пријавити у позоришној писарници најдуже до 11. сахата пре подне.

БОЛУЈУ: Н. НЕДЕЉКОВИЋ, Ј. ПОПОВИЋЕВА, Л. ХАЦИЋЕВА, А. ПЕШИЋ.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.